

Nr 403.

Av herr **Ohlin m. fl.**, om utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphöjande sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller.

I det moderna näringslivet gör sig ett allt starkare behov gällande av yrkesutbildad arbetskraft. Om ordet fattas i vidsträckt bemärkelse, kan man rent av säga, att den industriella utvecklingen och möjligheterna för ett land som Sverige att framgångsrikt konkurrera på världsmarknaden i avgörande grad äro beroende av tillgången på alla slag av yrkesutbildad arbetskraft. Det är därför en angelägenhet av största vikt, att människorna uppmuntras att skaffa sig lämplig utbildning. Det räcker ingalunda, att samhället ställer bättre utbildningsmöjligheter till förfogande. Vid sidan därav är det naturligt och önskvärt, att den enskilde uppmuntras till sådan utbildning, vilken ofta förutsätter uppoffringar och långsiktig målsättning, och att sådan uppmuntran tar formen av en högre levnadsstandard. I varje fall ur liberal synpunkt framstår en ekonomisk belöning åt personer med ansvarsfullt, ansträngande och utbildningskrävande arbete såsom helt naturligt.

Vid sidan av ovan anförda synpunkter hör som ett ytterligare och viktigt skäl för uppmuntran till yrkesutbildning anges, att den som utbildat sig för en verksamhet i allmänhet lättare finner intresse för arbetet och trivsel med detsamma än den icke yrkeslärde.

Den berörda frågan har en mycket större räckvidd än näringslivets förseende med yrkeslärde arbetskraft i vanlig bemärkelse. På allt fler områden i samhällslivet, t. ex. inom socialvård, hälso- och sjukvård samt skolväsende, kräves ett växande antal av väl utbildade människor, om den önskade standardhöjningen skall kunna genomföras under kommande årtionden. Även här synes det gälla, att samhället icke utan denna uppmuntran, som ligger i utsikt till högre standard, kan uppnå utbildning av tillräcklig omfattning.

I det svenska samhället synes den ekonomiska fördel, som tillfaller stora grupper av yrkesutbildade, vara relativt liten. Mycket ofta är inom en och samma näringsgren skillnaden i årsinkomst mellan yrkeslärda och andra ganska liten. Merinkomsten för arbetare, som avancera till verkmästare, är numera ej sällan relativt obetydlig.

Även om i många fall utbildning och skicklighet leder till en höjning av årsinkomsten med ett eller annat tusental kronor, blir fördelen därav för vederbörande mindre än man i allmänhet föreställer sig. För det första

utgör ju marginalbeskattningen genom den statliga och kommunala inkomstskatten i dessa inkomstskikt 20 å 30 %. För det andra bortfaller särskilt för barnfamiljer en rad sociala förmåner, när årsinkomsten stiger från 4 å 5 000 kronor till 6 å 7 000 kronor. En trebarnsfamilj kan t. ex. i bortfallande behovsprövade bostadsförmåner förlora omkring 500 kronor. De behovsprövade skolstipendierna på omkring 300 kronor per barn — maximibelopp 550 kronor — kunna också försvinna vid en dylik inkomsthöjning. Beaktas även andra behovsprövade sociala förmåner, kommer man till slutsatsen, att det icke torde vara ovanligt att en barnfamilj, vars inkomst stiger med ett par tusen kronor, förlorar hälften eller mera genom mistade sociala förmåner. Då omkring en fjärdedel bortgår i ökade skatter, blir nettobehållningen genom inkomstökningen i sådana fall ringa.

Även om detta i främsta rummet gäller barnfamiljerna, är tillståndet naturligtvis ingalunda tillfredsställande. Just för deras del är behovet av en standardhöjning särskilt framträdande. De inkomstgränser, vid vilka de sociala förmånerna försvinna, representera ej en så hög inkomstnivå, att en fortsatt höjning kan anses föga påkallad.

Något högre upp på inkomstskalorna möter man liknande problem, ehuru av något annat slag. Personer med högre skol- och högskoleutbildning få underkasta sig en dyrbar utbildning, som trots vidgade stipendiemöjligheter drager högst betydande kostnader. Dessa kostnader skola sedan amorteras, innan den verkliga nettoinkomsten framträder. Då hela bruttoinkomsten — efter frändrag av skuldränta — underkastas beskattning, blir det ett betydande inkomstbelopp, som kräves för att efter skattebetalning täcka denna amortering. Nettomerinkomsten för personer med sådan utbildning blir alltså ganska ringa. Hänsyn får naturligtvis tagas till den omständigheten, att förtjänstmöjligheterna inträda på ett senare stadium i livet.

Det kan knappast anses vara ett rationellt system, att samhället beskattar det belopp, som kräves för förräntning och amortering av utbildningskostnader. Det strider mot en eljest i vår skattelagstiftning gällande princip, att endast nettoinkomst skall beskattas. Som av riksdagsbehandlingen av detta spörsmål vid tidigare tillfällen framgår, möta emellertid mycket stora svårigheter vid varje försök att härvidlag åstadkomma en naturlig konsekvens. Då frågan ligger under utredning och ett resultat därav snart kan väntas, avstå vi ifrån att här framställa något yrkande.

De av oss i denna motion till en början berörda spörsmålen, som till en del diskuterats i samband med bestämmelserna rörande semesterresor och fria skolfrukostar, ha veterligt icke varit föremål för någon översiktlig och klarläggande utredning, även om olika sidor därav ofta berörts i dagspressen. Vi föreslå, att en kartläggning göres av de faktiska förhållandena. Det bör visas, hur mycket barnfamiljer och andra få avstå dels genom uteblivna sociala förmåner och dels i skatt till det allmänna, när inkomsten stiger inom olika intervaller. Detta material bör sammanställas med uppgifter rörande inkomsterna för yrkeslärd och icke yrkeslärd arbetskraft av olika

slag samt för olika grupper av arbetare och tjänstemän. Frågan, huruvida nuvarande sociala bestämmelser och skattelagstiftning erbjuda tillräcklig uppmuntran åt den som har möjlighet att skaffa sig en större inkomst, bör emellertid diskuteras icke endast ur dessa folkgruppers synpunkt utan även mera allmänt. Den har ju i hög grad betydelse även för jordbrukare, mindre företagare och andra.

Utredningen bör naturligtvis såvitt möjligt utmynna i konkreta förslag till avhjälpande av rådande brister. Vi inse emellertid mer än väl, att det här gäller ett stort problem, som endast så småningom kan finna sin lösning. Att helt avskaffa eller mycket väsentligt modifiera rådande inkomstgränser för de sociala förmånerna låter sig för närvarande av statsfinansiella skäl knappast göra. Det är likväl av stor betydelse, att problemet klarlägges utan dröjsmål, så att man vid planläggning av sociala, skattepolitiska och andra åtgärder kan mer än som hittills skett beakta detsamma. Härtill kommer, att viktiga sidor därav beröras vid de lönepolitiska avgöranden, som träffas av arbetsmarknadens parter genom kollektivavtal. Vi vilja ingalunda föreslå, att det allmänna skall på minsta sätt inkräkta på denna parternas fria bestämmanderätt, men anse, att en offentlig utredning kring den i vår motion resta frågan skulle kunna belysa densamma på ett sätt, som kan bidra till en klarläggande offentlig debatt. Detta vore ur alla synpunkter välkommet. Med hänvisning till det ovan sagda få vi härmed hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande storleken av det inkomstbortfall genom upphörande sociala förmåner och ökade skatter, som inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller, och rörande verkningarna därav bl. a. ur synpunkten av samhällets intresse att den enskilde uppmuntras till yrkesutbildning och produktiva insatser och belönas därför genom en höjning av realinkomsten.

Stockholm den 26 januari 1950.

Bertil Ohlin.

Wald. Svensson.

Per A. Johnsson
i Kastanjegården.

O. Malmberg
i Skövde.

Bertil von Friesen.

Gust. Mosesson.